

ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
A Study of Sangha Role in Community Well-being Development
at Hadyai Distric, Songkhla Province

¹พระปัญญาธิปณัฏฐ์ สุธิตสัทธ Phra Pantappanut Sutthisattho

²พระครูบวรชัยวัฒน์ Phrakru Bowonchaiwat

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

^{1,2}Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

¹Corresponding author, e-mail: sahasdesh@gmail.com

Received November 15, 2024; Revised December 25, 2024; Accepted: December 27, 2024



บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน 2) เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ กลุ่มพระคิลาณ ปุณฺณิกที่ผ่านการอบรม, กลุ่มพระสังฆาธิการ, กลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ด้านงานสาธารณะสุขจากทางภาครัฐบาล ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีบทบาทในเรื่องสุขภาวะชุมชนในพื้นที่และยินยอมให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือสัมภาษณ์เชิงลึกที่ดำเนินการวิจัยได้ผ่านการพิจารณารับรองจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว รวมกลุ่มตัวอย่างที่ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้เป็นจำนวน 16 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คำสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาสุขภาวะชุมชนคือการที่ชุมชนนั้นๆ มีลักษณะสุขภาวะที่เป็นสุขภาวะองค์รวมที่ดีขึ้นกว่าเดิม คือมีสุขภาวะร่างกาย จิต สังคม ปัญญา ครบทั้ง 4 ด้าน 2) พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องสุขภาวะชุมชนมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยใช้คำสอนรวมถึงแนวทางปฏิบัติจากธรรมะรวมถึงมติของคณะสงฆ์ต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ชุมชนเกิดความสุขเป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืน 3) พระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยพระสงฆ์เองนั้นได้พัฒนาองค์ความรู้และบทบาทด้านสุขภาพ ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ตามแนวทาง ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ อนุเคราะห์ชุมชน ด้วยความร่วมมือจากภาคฝ่ายต่างๆจนเป็นที่ประจักษ์อย่างดีในปัจจุบัน และต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์; การพัฒนาสุขภาวะชุมชน; สุขภาวะองค์รวม

Abstracts

This research aims as follows: 1) to study the concept and theory of community health development; 2) to study the role of monks in community health development in Hat Yai District, Songkhla Province; and 3) to analyze the role of monks in community health development in Hat Yai District, Songkhla Province. This research is a qualitative research, selecting specific samples: a group of monks who have undergone training, a group of monks, a group of community leaders, and public health officers from the government sector in Hat Yai District, Songkhla Province who play a role in community health in the area and agree to cooperate in this research. The in-depth interview tool used in the research has been approved for human research ethics. The total sample group used in this qualitative research is 16 monks/people. The research tool used is a structured in-depth interview, and the data is analyzed using content analysis. The results of the research found that 1) community health development is when the community has better overall health characteristics, i.e. physical, mental, social, and intellectual health, covering all 4 dimensions. 2) monks in Hat Yai District, Songkhla Province have recognized the importance of community health from the past to the present. By using the teachings and practices from Dharma, including the resolutions of various sangha groups, to apply to the community to create tangible and sustainable happiness. 3) Monks in Hat Yai District, Songkhla Province have played a role in developing community health in Hat Yai District, Songkhla Province. The monks themselves have developed knowledge and roles in health in developing community health according to the guidelines of the National Monk Health Charter, supporting the community with cooperation from various sectors, which has been clearly evident at present and will continue into the future.

Keywords: The Role of Monks; Community Health Development; Holistic Well-Being

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในด้านต่างๆมีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก จึงทำให้การใส่ใจดูแลในเรื่องสุขภาพถูกมองข้ามไปพอสมควรในยุคปัจจุบัน ซึ่งแท้จริงแล้วนั้นถึงแม้ว่ามนุษย์ทุกคนล้วนต้องประสบพบเจอกับ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงไปได้เป็นธรรมดาตามกฎหมายของธรรมชาติ แต่เรื่องของสุขภาพของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจและใส่ใจที่จะต้องเรียนรู้ รวมถึงนำองค์ความรู้ด้านสุขภาพมาดูแลตนเอง บุคคลรอบข้าง สิ่งแวดล้อม และสังคม ให้มีสุขภาพที่ดีในการรักษาสังขารร่างกายของตนให้ได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ในขณะที่ยังดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งคำว่าสุขภาพนั้นหลายๆ คนอาจจะมึนมองเพียงแค่ในเรื่องสุขภาพของ



ตนเองที่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วคำว่าสุขภาพนั้นยังมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงในเรื่องสุขภาวะโดยรวม ซึ่งหมายถึง สุขภาวะในบริบททั้ง 4 ด้านคือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา (ไกรสร แสงวงศ์, 2562) ซึ่งถ้ามนุษย์ที่ใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมมีความรู้และนำความรู้ในเรื่องการดูแลตนเองในสุขภาวะทั้ง 4 ด้านข้างต้นมาปฏิบัติในการดำรงชีวิตของตนแล้ว สังคมนั้นๆจะมีความสุขรวมถึงสุขภาพและสุขภาวะที่ดีอย่างแท้จริง

ความสำคัญในเรื่องสุขภาพในยุคปัจจุบันนั้นเป็นเรื่องที่ภาครัฐบาลได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่าเรื่องสุขภาพนั้นเป็นปัจจัยสำคัญพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม ซึ่งในปัจจุบันทางคณะสงฆ์ก็ตระหนักในความสำคัญของเรื่องสุขภาพด้วยเช่นกัน และจากสถิติในปี พ.ศ. 2565 พบว่าจำนวนพระภิกษุสามเณรที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงฆ์ส่วนกลาง มีจำนวนมากประมาณ 70,000 รูปจากทั่วทั้งประเทศไทย โดยคิดเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนประชากรพระภิกษุสามเณรที่มีในประเทศไทย (โรงพยาบาลสงฆ์, 2565) ประกอบกับความสำคัญของพระธรรมวินัยที่ระบุว่า พระภิกษุ นั้น เป็นผู้ออกจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือน จึงจำเป็นที่จะต้องดูแลตนเองและพระสงฆ์ด้วยกันตามหลักพระธรรมวินัย ดังนั้นพระสงฆ์เองจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพของทั้งร่างกายและสภาพแวดล้อมรอบข้าง และเมื่อพระภิกษุมองค้ความรู้ในเรื่องสุขภาพ ที่พร้อมจะดูแลเพื่อนบรรพชิต และตนเองได้เป็นเบื้องต้นแล้ว ก็สามารถที่จะขยายองค์ความรู้ในการมีส่วนร่วมไปพัฒนาสุขภาวะของชุมชนรอบๆ ข้างที่ตนเองอาศัยอยู่ได้ โดยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับแนวทาง สุขภาพดี 4 มิติ คือทั้ง กาย จิต สังคม และปัญญา ซึ่งตามแนวทางของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพมาพัฒนาสุขภาวะชุมชน จากการทำงานร่วมมือกันในพื้นที่ผ่านมาระหว่างมหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) กรมการศาสนา กรุงเทพมหานคร หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้ร่วมกันขับเคลื่อนมติมหาเถรสมาคมที่ 191/2560 ว่าด้วยการดำเนินงานพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ เกิดเป็นธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ขึ้น และมีการขับเคลื่อนให้เกิดเป็นรูปธรรมจากหลายๆ ฝ่าย จนเกิดมีพระคิลาณุปัฏฐากขึ้นในหลายๆ พื้นที่ทั่วประเทศไทย รวมถึงได้มีการทบทวนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ขึ้นอีกครั้ง จนเกิดเป็นธรรมนูญธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 โดยในคำประกาศของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ซึ่งประกาศโดย สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2566 ยังคงระบุชัดเจนในช่วงท้ายไว้ว่า เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ในทุกระดับและส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคมต่อไป โดยในหมวดที่ 4 ของธรรมนูญฯ ดังกล่าวนั้นเป็นหมวดที่ว่าด้วย บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะชุมชนและสังคม โดยมีรายละเอียดปรากฏอยู่ในแนวทางปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นหลักการและแนวทางให้พระภิกษุสงฆ์ได้นำแนวทางนี้มาปฏิบัติเพื่อให้มีบทบาทต่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนโดยทั่วถึงในประเทศไทยต่อไป

สำหรับในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นพื้นที่ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ บทบาทของพระภิกษุในพื้นที่เรื่องสุขภาพนั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากพบว่าในปี พ.ศ.2565 นั้นมีจำนวนพระภิกษุสามเณรเข้ารับการรักษายาบาลในโรงพยาบาลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นจำนวน 410 รูป เป็นจำนวนประมาณ 17 % ของจำนวนพระภิกษุสามเณรที่สังกัดในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยเข้ารับการรักษาทั้งสิ้น 1,924 ครั้ง และปี พ.ศ.2566 มีจำนวนพระภิกษุสามเณรเข้ารับการรักษารวม 427 รูป โดยเข้ารับการรักษารวม 2,120 ครั้ง (ฝ่ายเวชระเบียนและสถิติโรงพยาบาลหาดใหญ่, 2567) ดังนั้น พระภิกษุในอำเภอหาดใหญ่ จึงเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ โดยในอดีตที่ผ่านมา ก็ได้ให้ความสำคัญและมีการปฏิบัติมาอย่างยาวนานในเรื่องสุขภาพ อาทิเช่น องค์ความรู้ด้านยาสมุนไพรไทย การอนุญาตให้ใช้ที่ดินวัดให้เกิดประโยชน์ทางด้านงานสาธารณสุข การขับเคลื่อนให้วัดเป็นแหล่งส่งเสริมสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนให้พระภิกษุได้เข้าอบรมในเรื่องพระคิลานุปัฏฐาก การมีส่วนร่วมในการระดมปัจจัยเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพทาง การแพทย์ การอนุเคราะห์ให้มีอาคารสำหรับผู้ป่วยที่รอการรักษาจากโรงพยาบาลภาครัฐ การจัดตั้งคลินิกแพทย์แผนโบราณ การส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ การส่งเสริมสุขภาพทางด้านจิตใจ รวมถึงการไปให้กำลังใจผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน เป็นต้น ซึ่งพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อาทิเช่น หลักธรรมพรหมวิหาร 4 , หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ในบทบาทการทำงานที่เพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนโดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และปัจจุบันนั้นแนวทางดำเนินการตามหมวดที่ 4 ของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ปี พ.ศ.2566 ซึ่งถือได้ว่าเป็นกรอบแนวทางการทำงานให้พระภิกษุได้มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างมีระบบนั้น สามารถนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในบทบาทพระสงฆ์ที่จะพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อสืบสานเจตนารมณ์เดิมของพระภิกษุ รวมถึงการสืบสาน ต่อยอด และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

ด้วยเหตุผลต่างๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาบทบาทการพัฒนาสุขภาวะชุมชนของพระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงสนใจที่จะทำงานวิจัยในเรื่องนี้เพื่อวิเคราะห์บทบาทพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาในการขับเคลื่อนสุขภาวะชุมชนจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน ตามแนวทางธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ในหมวดที่ 4 เข้ากับแนวทางการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในปัจจุบันทั้ง 4 มิติ คือทั้ง กาย จิต สังคม และปัญญา เพื่อการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมในเรื่องการพัฒนาสุขภาวะชุมชนให้ทันต่อยุคสมัย โดยทำการศึกษาจากกลุ่มพระสงฆ์ฆาธิการ พระคิลานุปัฏฐาก ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ด้านงานสาธารณสุขจากหน่วยงานภาครัฐบาลในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้ เพื่อเป็นกรณีศึกษาและสามารถนำผลของการวิเคราะห์บทบาทของพระภิกษุในเรื่องการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคต ตามแนวทางหลักธรรมรวมถึงหลักธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 และสามารถนำไปพัฒนาสุขภาวะชุมชน ให้มีระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน

2. เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) จากการคัดเลือกกลุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful) จำนวน 16 รูป/คน มีคุณสมบัติที่กำหนดคือ เป็นพระภิกษุที่ผ่านการศึกษาปริญญาตรี ผ่านการอบรมหลักสูตรพระภิกษุสามเณรจำนวน 3 รูป, เป็นพระสังฆาธิการ จำนวน 7 รูป, เป็นผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน และเจ้าหน้าที่ด้านงานสาธารณะสุขจากทางภาครัฐบาลจำนวน 3 คน โดยกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวต้องอยู่ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้ รวมถึงมีความสนใจ ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในขอบเขตพื้นที่การเก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระยะเวลาลงพื้นที่วิจัยในระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม 2567

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 12 ข้อ เพื่อค้นหาและศึกษาข้อมูลของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ทำการการพิจารณารับรองแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น รวมถึงมีการรับรองการพิจารณาจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์ เป็นที่เรียบร้อย โดยแบ่งเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ได้เป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ - (ฉายา)/นามสกุล เพศ อายุ ที่อยู่ บทบาทการทำหน้าที่ในสังคมชุมชน

ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งจะแบ่งเป็นหัวข้อย่อยได้ทั้งสิ้น 12 คำถาม ตามหมวดหมู่ดังต่อไปนี้คือ

1. แนวคำถามเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในด้านสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางปัญญา ว่าพระสงฆ์ในพื้นที่ได้มีกิจกรรมหรือส่วนร่วมที่เกี่ยวกับเรื่องสุขภาวะในด้านต่างๆ กับประชาชนในชุมชนอย่างไรบ้าง

2. แนวคำถามเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาวะทั้ง 4 มิติอย่างไร และมีอะไรบ้าง

3. แนวคำถามเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กับการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกในการดูแลสุขภาวะชุมชนทั้ง 4 มิติ พร้อมทั้งการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพมาประยุกต์ใช้อย่างไร

4. แนวคำถามเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการด้านการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะชุมชนเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง

5. แนวคำถามเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในการใช้กลไกคณะสงฆ์ในการขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน อย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม อย่างไร

6. แนวคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรครวมถึงข้อเสนอแนะของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารต่างๆและในภาคสนาม 3 ขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. ก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้จากเอกสารต่างๆ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่ตรวจสอบคุณภาพและผ่านการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์แล้ว จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามลำดับ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน

2. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา สถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็น โดยการขออนุญาตให้ใช้วิธีการจดบันทึก บันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์และบันทึกรูป เป็นการเก็บข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะจดบันทึกสรุปสั้นๆ ในประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นเมื่อออกมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และบันทึกการสื่อสารจากการสังเกตต่างๆ เช่นลักษณะคำพูด การแสดงออกกิริยาท่าทาง หรือน้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริงโดยไม่มี การตีความ และบันทึกเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก หรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้วิจัยในขณะที่เก็บข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จะเป็นการปกปิดไม่เปิดเผยผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกใดๆ ท่านตามหลักจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

3. รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่ได้ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาสุขภาวะชุมชน หมายถึงการที่ชุมชนนั้นๆ มีลักษณะสุขภาวะที่เป็นสุขภาวะองค์รวมที่สมบูรณ์ดีขึ้นกว่าเดิม คือมีสุขภาวะทั้งทางด้านร่างกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าชุมชนนั้นๆ มิใช่เพียงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นกับประชากรในชุมชน แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคม โดยการเชื่อมโยงเข้ากับคุณลักษณะสุขภาวะเชิงพุทธ ที่นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ตามกรอบแนวคิด คุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป้าหมายของระบบสุขภาพ ตามธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2565 และธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ.2566 ได้ระบุไว้ และนำมาพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพตามแนวทางธรรมนูญวิถีพุทธ เพื่อให้ประชากรในชุมชนและชุมชนเกิดการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยการให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรด้านต่างๆ ให้มีอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป



2. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น พระสงฆ์ได้มีกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น 1) การก่อสร้างอาคารเย็นศิระภายในวัดโคนาว เพื่อให้ผู้ที่ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ได้เข้าพำนักรักษาเพื่อรอคิวการรักษา 2) การจัดส่งพระสงฆ์เข้ารับการอบรมทางด้านสุขภาพของคณะสงฆ์ให้เป็นพระศิลาปูฐาก 3) การส่งเสริมให้วัดทำนวมอบเป็นวัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ ระดับจังหวัดสงขลา ประจำปี 2566 4) การจัดตั้งสมานคุณคลินิกการแพทย์แผนไทย ภายในวัดโคกสมานคุณ พระอารามหลวงเพื่อเป็นทางเลือกของชุมชนในการดูแลสุขภาพ 5) พระครูโสภณคุณาทร ได้รับเลือกให้ร่วมจัดทำหนังสือสังฆะเพื่อสังคม บทเรียนบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะชุมชนและสังคม ของคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ อีกทั้งยังบริจาคที่ดินเพื่อสร้างวัดให้เป็นโรงพยาบาลสงฆ์ ในพื้นที่ ที่พัทลุงสงขลา 6) วัดคลองเปลได้ดำเนินการโครงการนำร่องกุฏิชีวาภิบาล และแพทย์สมุนไพรไทยเพื่อดูแลพระสงฆ์และประชาชนในชุมชน 7) การอนุญาตให้ใช้ที่ดินวัดหรือมอที่ดินของเจ้าอาวาสให้สร้างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านพรุ ของอดีตเจ้าอาวาสวัดวิมลคุณากร และศูนย์แพทย์ชุมชนคลองแห ที่บริจาคโดยพระครูโสภณคุณาทร 8) การอนุญาตให้ทางราชการได้ใช้พื้นที่ในการกักตัวเฝ้าระวังโรค ในช่วงการระบาดของโรคไวรัสโควิด 2019 ของวัดศีระคีรี ที่พัทลุงสงขลา หลวงปู่ทวดพุทธมณฑล และที่พัทลุงสงขลา 9) การจัดสร้างเครื่องออกกำลังภายในวัด เช่น วัดชลธารประสิทธิ์ วัดศรีสว่างวงศ์ วัดเทพชุมนุม 10) การสืบสานตำรายาแผนโบราณ เพื่อเป็นองค์ความรู้ให้ประชาชนในชุมชนเช่นยาหม่อง ยาลมวัดศีระคีรี 11) การเปิดศูนย์แพทย์หมอนวดแผนโบราณในชุมชน เช่นในวัดเนินไศล วัดโคกสูง 12) การสาธิตแปลงการปลูกยาสมุนไพรในวัดศีระคีรี วัดคลองเปล วัดหินเกลี้ยง 13) การสาธิตการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ ในวัดท่าแซะ วัดน้ำน้อยใน เพื่อการบริโภค 14) การร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุขในชุมชนในการรณรงค์กำจัดลูกน้ำยุงลาย และฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้า 15) การออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงตามแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของอำเภอหาดใหญ่ในด้านงานงานสาธารณสุขสงเคราะห์ 16) การสนับสนุนกิจกรรมทอดผ้าป่าสามัคคี เพื่อนำปัจจัยเป็นกองทุนสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์และดูแลพระสงฆ์ที่อาพาธเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลหาดใหญ่ และโรงพยาบาลสงขลา 17) การบริจาคโลหิตของพระสงฆ์ให้กับทางโรงพยาบาล 18) การสอนวิปัสสนา การนั่งสมาธิให้แก่ประชาชน 19) การพัฒนาวัดให้ร่มรื่น สะอาดสงบ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาพักผ่อนหย่อนใจ 20) การส่งสอนอบรม เทศนาในโอกาสต่างๆ ของพระสงฆ์ ที่สอดแทรกหลักธรรมและความรู้ด้านการดูแล พัฒนาสุขภาวะชุมชนในด้าน กาย จิต สังคม และปัญญา เป็นต้น โดยทั้งนี้เนื่องจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือหลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่จรรโลงสังคมของวิถีพุทธให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมโดยพื้นฐานด้านสุขภาพ ซึ่งทางพระสงฆ์ได้ถือปฏิบัติในการช่วยเหลือชุมชนมาอย่างช้านานจนถึงยุคปัจจุบัน การแสดงออกหรือการกระทำให้เกิดผลขึ้นจะโดยสถานภาพของพระสงฆ์หรือความคาดหวังของบุคคลในชุมชนที่มีต่อพระสงฆ์ในด้านสุขภาพหรือสุขภาพในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ ช่วยเหลือสังคมของพระสงฆ์ หรือยิ่งในยุคปัจจุบัน ที่ทางประชาชนต้องการที่พึ่งทางร่างกายและจิตใจ พระสงฆ์ก็สามารถแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาบทบาทในเรื่องดังกล่าวได้เป็นอย่างดีตามหลักพระธรรมวินัย อีกทั้งการขับเคลื่อนในระดับประเทศตามแนวทางของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ก็สามารถนำมา

ประยุกต์เข้ากับแนวทางปฏิบัติเดิมของพระสงฆ์ที่ได้ร่วมกันมีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้อย่างดีอีกเช่นกันด้วยความร่วมมือกันจากฝ่ายหน่วยงานต่างๆ และสามารถที่จะเกิดเป็นการพัฒนาสู่รูปแบบสุขภาวะชุมชนแบบสมบูรณ์โดยบทบาทของพระสงฆ์ เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพต่อประชากรในชุมชน และความมั่นคงของชุมชน รวมถึงความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติสืบไปอย่างยั่งยืน

3. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน พื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในทุกๆ ประเด็นได้ว่า การพัฒนาสุขภาวะชุมชนนั้น คือการพัฒนาสุขภาวะในมิติทั้ง 4 ด้านคือ ด้านกาย จิต สังคม และปัญญา โดยพระสงฆ์ได้นำหลักธรรมต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่ครบทั้ง 4 มิติ โดยเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชน และพระสงฆ์ก็ได้พัฒนาตนเองและดำเนินตามแนวทางของธรรมาวุธสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ในหมวดที่ 4 ด้วยความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วน รวมถึงมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาวะชุมชนในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าบทบาทพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างเป็นที่ประจักษ์ เกิดเป็นรูปธรรม เกิดการพัฒนาสุขภาวะชุมชนได้อย่างครบทุกด้านทั้ง 4 มิติ สามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต ในการดำเนินงานกิจกรรมของทางคณะสงฆ์ที่มีการร่วมมือกันจากภาคฝ่ายต่างๆ โดยสรุปบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สุขภาวะชุมชน ทั้ง 4 ด้าน	บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนตามแนวทางธรรมาวุธสุภาพ พระสงฆ์แห่งชาติ ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
สุขภาวะทางกาย	- มีการก่อสร้างที่พักพิงคนป่วย ศูนย์แพทย์แผนไทย บริจาคที่ดินสร้าง รพ. - การอนุญาตให้ทางราชการได้ใช้พื้นที่ในวัดควบคุมโรค - มีการจัดสร้างเครื่องออกกำลังกายในวัด - การสาธิตการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ - การบริจาคโลหิตของพระสงฆ์ให้กับทางโรงพยาบาล - การสั่งสอนอบรม เทศนาเรื่องการพัฒนาสุขภาพทางกายในโอกาสต่าง ๆ
สุขภาวะทางจิต	- การออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง - การสอนวิปัสสนา การนั่งสมาธิให้แก่ประชาชน - การพัฒนาวัดให้ร่มรื่น สะอาด สงบ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาพักผ่อนหย่อนใจ - การสั่งสอนอบรม เทศนาเรื่องการพัฒนาสุขภาพทางจิตในโอกาสต่าง ๆ
สุขภาวะทางสังคม	- การร่วมจัดทำหนังสือสังฆะเพื่อสังคม บทเรียนบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะชุมชนและสังคม ของคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ - ร่วมทอดผ้าป่าสามัคคีของโรงพยาบาลเพื่อช่วยสังคมจัดหาอุปกรณ์



	การแพทย์ - การสั่งสอนอบรม เทศนาเรื่องการพัฒนาสุขภาพทางสังคมในโอกาสต่าง ๆ
สุขภาพทาง ปัญญา	- การจัดส่งพระสงฆ์เข้ารับการอบรมทางด้านสุขภาพของคณะสงฆ์ - การส่งเสริมให้วัดเป็นวัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ - การสืบสานตำรายาแผนโบราณ และการสาธิตแปลงการปลูกยาสมุนไพร - การสั่งสอนอบรม เทศนาเรื่องการพัฒนาสุขภาพทางปัญญาในโอกาสต่าง ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาสุขภาพะชุมชนเป็นเรื่องสำคัญของชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาด้านความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิตประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ ให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งการพัฒนาสุขภาพะชุมชนนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งสุขภาพไม่ได้หมายถึงการมีสุขภาพร่างกายที่ไม่มีโรคเท่านั้น แต่หมายถึงการอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติสุขในการมีสุขภาพะที่ดีทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับไกรสร แสนวนงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการสุขภาพะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน อภิปรายผลการวิจัยว่า การศึกษาถึงระบบสุขภาพะชุมชนมีความสัมพันธ์การจัดการสุขภาพะชุมชน ซึ่งสุขภาพะชุมชนเป็นเรื่องของความสัมพันธ์การจัดการระหว่างสุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิต สุขภาพทางสังคม และสุขภาพทางปัญญา (ไกรสร แสนวนงค์, 2562)

2. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นบทบาทของพระสงฆ์ในการนำองค์ความรู้ในด้านสาธารณสุขและหลักธรรม นำมาอนุเคราะห์ในการพัฒนาความเป็นอยู่ด้านสุขภาพะของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบนพื้นฐานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการพัฒนาสุขภาพะของประชาชนในรูปแบบการพัฒนาสุขภาพะชุมชนให้ดีขึ้นในสุขภาพะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน คือสุขภาพะทางกาย สุขภาพะทางจิต สุขภาพะทางสังคม และสุขภาพะทางปัญญา มาตั้งแต่ในอดีตเพื่อการปรับปรุงสุขภาพะชุมชนในด้านต่างๆ ให้ดีขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมกับชุมชนและหน่วยงานภาคต่างๆ โดยการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นรูปธรรมในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันพระสงฆ์เองยังได้หันมาดูแลใส่ใจในสุขภาพะของตนเองและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพจากการที่พระสงฆ์ในอำเภอหาดใหญ่ได้หันมาตรวจสุขภาพะของตนเองและเข้ารับการอบรมในเรื่องสุขภาพะ จากหน่วยงานทางราชการตามนโยบายแผนงานของคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และมีการนำองค์ความรู้จากหลักธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับความองค์ความรู้ทางด้านสุขภาพะและได้นำมาดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนในการส่งเสริมประชาชนของชุมชนให้มีสุขภาพะในด้านต่างๆ ดีขึ้น โดยใช้กระบวนการดำเนินกิจกรรมด้วยความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ซึ่งพระสงฆ์และคณะสงฆ์สามารถนำพาองค์ความรู้ด้านสุขภาพะชุมชนทั้ง 4 ด้าน และแนวทางคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาพัฒนาสุขภาพะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้เกิดการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นเพื่อความสุขของชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไปในอนาคต และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนระบบสุขภาพะ โดยใช้ธรรมบัญญัติสุขภาพะชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด” กล่าวเกี่ยวกับผลจากการ

ศึกษาวิจัยว่า ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนไป คนต้องออกไปทำมาหากินต่างพื้นที่ ทำให้เด็กและคนชราต้องดูแลกันเอง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อนและปัญหาสุขภาพตามมา การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคมเสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมาย ของภาครัฐ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง นำจุดแข็งคือวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา (พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ, 2561)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุธีรัตนบัณฑิต และพระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ (คงบุญวาสน์) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้กล่าวเกี่ยวกับผลจากการศึกษาวิจัยว่า บทบาทการพัฒนาสังคมสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา ที่ครอบคลุมสุขภาวะทางกาย จิต สังคมและปัญญา มีการสร้างและพัฒนาพื้นที่ กิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นใน 20 พื้นที่จังหวัดต้นแบบ มีการร่วมมือดำเนินการกับฝ่ายต่างๆ โดยแบ่งเป็นฝ่ายได้ดังนี้ 1) ฝ่ายเผยแผ่ขับเคลื่อนโครงการ 2) ฝ่ายสาธารณูปการ ขับเคลื่อนโครงการประชา รัฐ วัด สร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส. และ 3) ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ขับเคลื่อนโครงการโดย ขับเคลื่อนและสนับสนุนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและการสนับสนุนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา(โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5) ของมหาเถรสมาคมจนเกิดเป็นพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้สุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาจำนวนทั้งสิ้น 15 แห่ง ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาและยกระดับสุขภาวะตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้กับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ (พระสุธีรัตนบัณฑิต และพระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ (คงบุญวาสน์), 2564)

3. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พระสงฆ์ได้มีการพัฒนาการเป็นผู้นำสำหรับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน โดยได้นำองค์ความรู้ต่างๆ ในเรื่องสุขภาวะชุมชนมาใช้ในการพัฒนาสุขภาวะของชุมชนทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางปัญญา เพื่อการสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี รวมถึงการป้องกันและควบคุมโรคต่างๆ ในชุมชน โดยมีพระสังฆาธิการและพระคิลานุปัฏฐาก เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการเฉลิม กนต์สารโ และพระศักดิ์ธัช ส่วโร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย” ผลการวิจัยพบว่า พระคิลานุปัฏฐาก คือ พระสงฆ์ผู้ดูแลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการเอาใจใส่ปฐมพยาบาลด้วยคิลานธรรมทั้งทางกาย จิต สังคม ปัญญา ทำให้มีใจยินดีชื่นชม หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น เพื่อให้เกิด ความดีงามแห่งสงฆ์ กระบวนการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐากดำเนินการโดยใช้กิจกรรมหลักคือ การอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก ให้สอดคล้องกับแนวคิดโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ ที่มีเป้าหมายโดยยึดหลักการสำคัญ คือ การใช้ทางธรรมนำทางโลกพระคิลานุปัฏฐากได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ทำให้มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย มีทักษะ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัย และมีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ (พระอธิการเฉลิม กนต์สารโ และพระศักดิ์ธัช ส่วโร, 2563)



ทั้งยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสิริปัญญาโยค (ปัญญา ภูมालา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพทางสังคมของพระสงฆ์ในสังคมไทย” ซึ่งได้กล่าวสรุปนำเสนอไว้ว่า การส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนมีโอกาสได้เข้ามาเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการผลักดันบทบาทของพระสงฆ์ให้เกิดกิจกรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม มีองค์กรทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมบทบาทความร่วมมือ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ในการที่จะแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชน โดยให้ความสำคัญที่หมู่บ้าน และมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ของการเกิดโรคที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชน คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพของประชาชน มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสังคม และสภาวะการเกิดโรค เนื่องจากภาวะโลกร้อนและภัยธรรมชาติ ครอบครัวยุคใหม่ และหมู่บ้านจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีการส่งเสริมระบบสุขภาพของสังคมนั้น มีการศึกษาวิจัยองค์ความรู้มีศูนย์ประสานงานเครือข่าย มีฐานข้อมูลที่พร้อมใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการสร้างจิตสำนึกและศรัทธา มีมาตรการทางสังคม สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งในและนอกชุมชน มีการสร้างขวัญกำลังใจและเชิดชูเกียรติตลอดจนถอดบทเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนกลไกการยกระดับสุขภาพองค์กรรวมในอนาคต ซึ่งนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมวิถีพุทธหรือนวัตกรรมทางสังคม เช่น ธรรมนูญสุขภาพชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยคนไทยจะสุขภาพที่ดีครบใน 4 ด้าน คือ สุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิต สุขภาพทางสังคม และสุขภาพทางปัญญา (พระครูสิริปัญญาโยค (ปัญญา ภูมาลา), 2561)

องค์ความรู้ใหม่

จากข้อค้นพบในงานวิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชนอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น พระสงฆ์และคณะสงฆ์ในพื้นที่ได้ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมให้ชุมชนและสังคมเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาพในมิติทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ทางกาย จิต สังคม ปัญญา สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนบนแนวทางการพัฒนาสุขภาพชุมชน โดยชุมชนและสังคมได้เปิดกว้างให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆ ระดับ รวมถึงพระสงฆ์และคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้พัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชนและสังคมครอบคลุมในมิติทั้ง 4 ด้าน พร้อมทั้งได้นำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย ไปประยุกต์ใช้ โดยภาครัฐ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุน อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ประกอบกับคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในระดับการปกครองอำเภอ ตำบล และวัด ได้มีการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา ในงานสาธารณสุขกระทรวงมหาดไทยในเรื่องสุขภาพชุมชนในมิติทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้วัดและพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีบทบาทในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพชุมชนและสังคม สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและได้ใช้กลไกคณะสงฆ์ในระดับอำเภอ ตำบล และวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนา ในการบูรณาการหลักพุทธธรรม

เพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ สุขภาวะชุมชนและสังคมในมิติทั้ง 4 ด้าน อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

กล่าวโดยภาพสรุปได้ว่าพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้พัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาวะชุมชนของตนเองและเข้ามามีบทบาทกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน โดยการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะชุมชนและสังคมในพื้นที่ ตามแนวทางหมวดที่ 4 ของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 แสดงให้เห็นได้ว่าบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พระสงฆ์ได้เข้ามาพัฒนาสุขภาวะชุมชน ตามแนวทางธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 อย่างเป็นรูปธรรมครบในมิติทั้ง 4 ด้าน โดยเชื่อมโยงกันทุกๆ ด้านดังรูปภาพสรุปต่อไปนี้



ภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างการเชื่อมโยงกันของบทบาทพระสงฆ์กับสุขภาวะชุมชนใน 4 ด้าน

บทสรุป

จากผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและมีการพัฒนาองค์ความรู้ความสามารถ โดยการนำแนวทางของ ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ มาพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องสุขภาพของพระสงฆ์เอง และพัฒนาชุมชนในด้านสุขภาวะชุมชนทั้ง 4 มิติ โดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และ องค์ความรู้ของพระภิกษุเพื่ออนุเคราะห์ชุมชนและสังคม อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ครอบคลุมในเรื่องสุขภาวะทั้ง 4 มิติ อันได้แก่ กาย จิต สังคม ปัญญา จนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้การมีบทบาทของพระสงฆ์ในเรื่องสุขภาวะชุมชนนั้น ได้มีกิจกรรม มีนโยบายที่ต่อเนื่อง จนสามารถที่จะพัฒนาองค์ความรู้ในด้านนี้ต่อไปให้ในบริบทของการสืบทอดพระพุทธศาสนาและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้



1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้รับการถวายความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ตามแนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางกาย จิต สังคม ปัญญา อย่างต่อเนื่อง

1.2 ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้รับการอบรมเพื่อการเป็นพระศิลาปฏิบัติในความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและดูแลผู้ป่วยขั้นสูงขึ้นไป อย่างมีระบบ

1.3 สนับสนุนให้พระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม ในการกำหนดนโยบายและการดำเนินกิจกรรมทางด้านสุขภาวะชุมชนกับทางภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

1.4 สนับสนุนให้คณะสงฆ์สามารถจัดตั้ง ศูนย์บริการพระภิกษุอาพาธ ตามแนวทางวิถีชีวิตบาล ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ให้ประชาชนเห็นเป็นตัวอย่าง ครอบคลุมทุกเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลจนถึงระดับอำเภอ ด้วยความร่วมมือจากทุกภาคฝ่าย

1.5 สนับสนุนให้พระสงฆ์ได้พัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้นำในชุมชนด้านการดูแลสุขภาพชุมชน

1.6 สนับสนุนการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดูแลสุขภาพชุมชน ทั้ง 4 มิติ

2. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้

2.1 ควรมีการทําแบบประเมินบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ตามแนวทางธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ว่ามีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องหรือไม่ในทุกๆ พื้นที่

2.2 ควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทำสื่อที่สามารถทำให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าใจในเรื่องสุขภาพได้อย่างง่าย ในเรื่องของการพัฒนาสุขภาวะชุมชนทั้ง 4 มิติ

2.3 พัฒนาวัดให้เป็นตัวอย่างศูนย์กลางของการพัฒนาสุขภาวะชุมชนทั้ง 4 มิติ โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างสภาพแวดล้อมที่มีอยู่แล้วในวัด โดยมีการใช้ทุนทรัพย์ปัจจัยในการพัฒนาอย่างประหยัดโดยไม่ต้องระดมทุนทรัพย์เพื่อการพัฒนา

2.4 ควรศึกษาและกำหนดขอบเขตตามพระธรรมวินัย ในกรณีที่พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเรื่องสุขภาวะชุมชนว่าพระสงฆ์สามารถปฏิบัติกับฆราวาสอย่างถูกต้องโดยไม่ผิดหลักพระธรรมวินัยได้อย่างไรบ้าง

2.5 ขับเคลื่อนงานกิจกรรมคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ ในเรื่องที่มีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาเชิงคุณภาพ ควรมีการวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสำรวจบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในภาพรวม หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

ไกรสร แสงวงศ์. (2562). รูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน. *คุณวินิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์*. สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการมหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- พระครูสิริปัญญาญโยค (ปัญญา ภูมालา). (2561). รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพทางสังคมของพระ
สังฆาธิการในสังคมไทย. *คุษฎีนิพนธ์ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต และพระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ (คงบุญวาสน์). (2564). การพัฒนาสุขภาพและ
การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(9): 337-
352.
- พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ. (2561). การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชน
วิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอบัณฑิต จังหวัดร้อยเอ็ด. *รายงานการวิจัยทุนอุดหนุนการ
วิจัยจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. วิทยาเขตขอนแก่น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการเฉลิม กนตสาโร และพระศักดิ์ชัย ส่วโร. (2563). การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากใน
โครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย. *วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร*. วิทยาเขตแพร่, 6(1): 46-58.
- โรงพยาบาลสงฆ์. (2565). รายงานประจำปี 2565 โรงพยาบาลสงฆ์. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 30 กรกฎาคม
2567 จาก <https://www.priest-hospital.go.th/report/reportYear>
- ฝ่ายเวชระเบียนและสถิติโรงพยาบาลหาดใหญ่. (2567). ข้อมูลการใช้บริการของพระภิกษุ/ สามเณร
โรงพยาบาลหาดใหญ่ ปี 2565 – 2566 รายงานการใช้บริการผู้ป่วยโรงพยาบาลหาดใหญ่.
จังหวัดสงขลา: โรงพยาบาลหาดใหญ่.

